

Kangasala

OKSALLA YLIMMÄLLÄ

Fiksusti kouluun Toimintasuunnitelma

Talvipyöräilyn lisääminen koulumatkoilla

1 Toiminnan tausta ja tavoitteet

Koulumatkapyöräilyn kulkutapaosuus laskee talvikaudella. Vuonna 2018 toteutetun koulumatkakyselyn perusteella peruskoulujen 1...3 kilometrin koulumatkoista pyöräillään syksyisin ja keväisin noin 61 %, kun talvella vastaava osuus on vain 7 %. Hie-
man pidemmällä koulumatkoilla (4...5 kilometriä) syksyllä ja keväällä pyöräilyn osuus on 55 % ja talvella 15 %. Siirtymä pyöräilystä kohdistuu lyhyillä matkoilla (alle kolme kilometriä) pääosin kävelyyn, mutta matkojen pidentyessä myös autolla saattami-
nen lisääntyy. Kangasalla tavoitteena olisi kannustaa oppilaita koulumatkapyöräilyyn myös talvella sekä tarjota tätä suosivat olosuhteet.

Talvipyöräilyä rajoittavat asenteet ja tottumukset mutta myös pyöräiliikenteen olo-
suhteissa on paljon parannettavaa. Kouluissa ongelmana on ollut pihoiden lumien
auraaminen esteiksi pyöräilyreiteille tai jopa pyörätelineiden päälle. Talvikunnossa-
pito tehdään koneellisesti, joten pyörätelineitä ei puhdisteta lumesta ja jäästä. Kan-
gasalan kiinteistöpuoli on kiinnostunut kehittämään kunnossapitoa koulujen piha-
alueilla ja pohtimaan, miten talvikunnossapitoa saataisiin järjevöitettyä. Kunnossa-
pidossa voitaisiin huomioida paremmin kulkureitit ja pyörätelineet/-katokset. Sa-
malla voidaan miettiä, miten talvikunnossapidossa hyödynnetään myös koulujen
kiinteistöhoitajia.

Asianmukaisissa talvella soveltuvissa pyöräpysäköintipaikoissa on myös parannetta-
vaa. Talvipyöräilijöille paikkojen tulisi olla vähintään katoksellisia. Pyöräilyn talviolo-
suhteiden kehittämistä puoltaa myös keväällä 2019 hankittujen koulupyöräien talvi-
käyttöön ottaminen.

Talvipyöräilyn mahdollistaminen ja siihen kannustaminen vaatii yhteistyötä useam-
malta kaupungin osapuolelta, jotta toimivat käytännöt saataisiin luotua. Tällä
hankkeella halutaan tuoda osapuolet yhteen ideoimaan kehittämistoimenpiteitä,
testata uusia toimintatapoja sekä luoda toimintalinjat, joilla koululaisten talvipyöräi-
lyä Kangasalla voidaan helpottaa. Talvikunnossapidon kehittämisestä koulujen pi-
hojen kannalta on toistaiseksi tehty vähän tutkimusta, vaikka pyöräinfra ja kunnos-
sapito ovat tunnistettuja talvipyöräilyn esteitä.

Hankkeen tavoitteena on erityisesti talvipyöräilyn lisääminen koulumatkoilla.

Muita tavoitteita ovat

- toteuttaa kaupunginhallituksen kesällä 2014 hyväksymää kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa
- lisätä koulumatkaliikuntaa Kangasalan kaupungin koululaisten keskuudessa
- lisätä pyörän käyttöä erityisesti talvikausilla kehittämällä pyöräpysäköintiä ja talvikunnossapitoa.
- Lisätä yhteistyötä pyöräilyn edistämiseksi kaupungin teknisen keskuksen, sivi-
tyskeskuksen, oppilaskuntien ja opettajien välillä.
- Jatkaa viime vuoden Fiksusti kouluun hankkeessa hyvin alkanutta työtä koulu-
matkapyöräilyn edistämiseksi.
- Luoda kaupungin kiinteistöjen ylläpidolle toimintatavat, jotka edistävät koulu-
matkapyöräilyä

2 Työn organisointi, toimijoiden roolit ja työn ohjaus

Hankkeessa ovat mukana Kangasalan kaupungin tekninen keskus ja sivistyskeskus.

Työtä koordinoi kaupungin liikenneinsinööri Jutta-Leea Ylönen. Mukana olevien tahojen osalta vastuuhenkilöt ovat kiinteistöjen ylläpidon puolelta kiinteistöjen huolto-työnjohtaja Arto Viitanen sekä kouluilta Pikkolan koulun rehtori Marianne Liimatainen ja lukion rehtori Teuvo Ropo.

Osapuolet ovat motivoituneita ja sitoutuneita hankkeeseen.

Työtä ohjaa kaupungin kestävä liikunnan edistämistyötä koordinoiva kestävä liikunnan työryhmä, joka on ollut laatimassa ja toteuttamassa kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa (2014). Työryhmän jäseniä ovat

- Projektipäällikkö Sanna Karppinen, pj.,
- Peruskoulun lehtori Ari Vallius
- Vapaa-aikakoordinaattori Asko Koskinen
- Apulaisrehtori Jarkko Liuha
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Sarianna Soismaa
- Varhaiskasvatusyksikön johtaja Hanna Kaskelma
- Yleiskaavasuunnittelija Jenni Joensuu-Partanen
- Rakennuspäällikkö Merja Saarilahti
- Liikennesuunnittelija Tuomas Kähkönen
- Liikenneinsinööri Jutta-Leea Ylönen, sihteeri

Rahoitusta haetaan ulkopuoliselle ostopalvelulle (konsultti). Kaupungin oma työ tehdään virkatyönä.

3 Toimenpidesuunnitelma

3.1 Prosessi

3.2 Nykytila ja kehittämissuunnitelmat käyttäjänäkökulmasta

Pilottikohteena on Pikkolan yläkoulu, jossa on yli 600 oppilasta. Pikkola on näin ollen Kangasalan suurin koulu. Lisäksi työhön osallistuu Kangasalan lukio, jossa on yli 400 oppilasta. Molemmat koulut sijaitsevat samalla alueella, jolloin hankkeen myötä voidaan koko aluetta kehittää kokonaisuutena. Roine-Kampukseen kuuluu lisäksi Tampereen seudun ammattioppilaitos Tredu. Kampusalue on yksi kaupungin keskeisistä palvelukeskitymistä.

Työ käynnistetään talvien olosuhteiden tultua (lumi, liukkaus), jotta olosuhteet talvella olisi kaikilla tuoreessa muistissa.

Pilottikoulujen osalta konsultti käy kartoittamassa koulujen lähialueen pyöräreitit suosituimmilta tulosuunnilta noin 300 metrin säteellä, pyöräkatokset ja kunnossapidon kokonaisuutena talvipyöräilyn näkökulmasta. Olosuhteiden tulisi tukea talvipyöräilyä.

Nykytilanteen kehittämistarpeiden ja toimenpiteiden ideointia varten järjestetään työpaja, johon kutsutaan pilottikoulujen rehtorit ja oppilaskunnan jäseniä, vanhempiainemikunnan edustus ja kaupungin teknisen keskuksen edustajat. Konsultti hoitaa työpajajärjestelyt kuten kutsut, sisällön ja yhteenvedot. Alustavana ajatuksena on, että työpajassa jakaudutaan koulukohtaisiin ryhmiin. Jokainen ryhmä pohtii talvipyöräilyn näkökulmasta kehittämistarpeita pyöräpysäköinnille ja pyöräreiteille. Tilaisuudessa ryhmät esittelevät myös toisille ideoimiaan toimenpiteitä.

Roine-Kampukselle (Pikkolan koulu, Tredu ja Kangasalan lukio) laaditaan parhailaan liikuntapuistosuunnitelmaa. Suunnitelmassa on esitetty pyöräreitit ja pyöräpysäköinti. Tämä suunnitelma käsitellään myös työpajassa siltä kannalta, onko se riittävän tasoinen myös talvipyöräilyn näkökulmasta vai onko sitä tarve päivittää.

Työpajan tuloksena pyritään konkreettiseen esitykseen kehittämistoimenpiteistä, jotka esimerkiksi reittien osalta voidaan piirtää suoraan karttapohjalle.

Maastokäynnin havaintojen ja työpajan pohjalta laaditaan analyysi talvipyöräilyn mahdollisuuksia heikentävistä tekijöistä nykytilanteessa ja ehdotus niiden korjaamisesta. Reitit esitetään karttapohjalla ja pyöräpysäköintipaikoista esitetään teline-mallia, kustannuksia ja toimittajia.

3.3 Talvikunnossapidon kehittäminen

Edellisessä työvaiheessa muodostetut kehittämisideat käydään läpi kaupungin kunnossapidon kanssa toisessa työpajassa. Ennen työpajaa konsultti tutustuu kunnossapidon koulujen piha-alueita ja reittejä koskeviin urakka-asiakirjoihin nykytilanteen hahmottamiseksi. Työpajaan kutsutaan laajemmin kaupungin kunnossapidosta vastaavat (kiinteistöpuoli ja urakoitsijat) sekä pilottikoulujen opettajia.

Työpajassa käsitellään pilottikoulun kehittämisehdotuksia ratkaisulähtöisesti: Miten talvikunnossapito voidaan hoitaa halutulla tasolla, mitä se vaatii kunnossapitosopimuksilta, laatuvaatimuksilta, ja mikä on työnjako kiinteistönhuollon ja urakoitsijoiden välillä.

Asiaa ajatellaan myös pilottikouluja laajemmasta näkökulmasta. Miten koko kaupungin laajuisesti talvikunnossapitoa voitaisiin kehittää, jotta koulumatkapyyöräily lisääntyisi.

Konsultti vastaa työpajojen järjestelystä, kutsuista ja yhteenvedosta.

Työpajan ja työvaiheen tuloksena syntyy yhteinen näkemys jatkotoimenpiteistä talvikunnossapidon kehittämiseksi. Tavoitteena on kokeilla talvikunnossapidon uusia menetelmiä heti talven 2019-2020 aikana.

3.4 Kunnossapitokokeilu

Uusia talvikunnossapidon menetelmiä kokeillaan soveltuvin osin heti talvella 2019-2020. Mahdollisia kokeilutoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi aurattavien reittien muuttaminen, kunnossapidon ajankohtien muuttaminen ja kiinteistöhoitajan vastuuttaminen pyörätelineiden talvikunnossapitoon.

Kokeilun vaikutuksista haastatellaan toteuttavia tahoja sekä käyttäjiä (oppilaskunta). Lopullisessa talvikunnossapidon ja pyöräpysäköinnin kehittämissuunnitelmassa huomioidaan myös kokeilun tulokset.

Kokeilun avulla voidaan testata kaavailtuja toimenpiteitä kevyesti ennen kuin niistä luodaan varsinainen toimintatapa.

3.5 Pyöräpysäköinti

Esille nousseet kehittämistarpeet pyöräpysäköinnin näkökulmasta käsitellään kaupungin liikenneinsinöörin kanssa. Muutostarpeet voivat koskea esimerkiksi pyöräpysäköinnin sijoittelua, pyörätelineen mallia tai katosta. Mikäli uusille pyörätelineille on tarvetta, selvitetään mahdollisia toimittajia ja hintatasoa. Mahdollisia ovat myös kevyet tarkastelut telineiden tilantarpeesta ja mahdollisuudesta (CAD-suunnitteluohjelmalla).

3.6 Talvikunnossapidon ja pyöräpysäköinnin kehittämissuunnitelma

Lopullista suunnitelmaa varten tehdään laskelma siitä, miten katoksellisiin pyöräpysäköintipaikkoihin investoiminen vertautuu talvikunnossapidon kustannuksiin tilanteessa, jossa pyöräpysäköintipaikat huolletaan käsityönä. Aikajänne sovitaan työn aikana, mutta se voi olla esimerkiksi 10 tai 20 vuotta. Talvikunnossapidon kustannukset arvioidaan kunnossapidosta vastaavia haastatteleamalla. Laskelma auttaa valitsemaan uusien pyörätelineiden investoinnin ja talvikunnossapidon uusien vaatimusten välillä.

Talvikunnossapidon ja pyöräpysäköinnin kehittämissuunnitelma sisältää mm.

- Muutostarpeet pyörätelineiden sijainteihin (huomioiden käytettävissä oleva tila)
- Mitä telineitä kunnossapidetään talvella (kaikkia ei ole tarpeen)
- Uusien telineiden hankintaehdotuksen
- Reittien merkinnän muutokset
- Muutokset kunnossapidon laatuvaatimukseen (koneellisen työn ja käsityön yhteensovittaminen)

Kunnossapidon urakoiden osalta hankkeen lopputuloksena saadaan tieto, miten urakoiden sisältöä tulee uudistaa sekä mitä laatuvaatimuksia koulujen pihojen osalta urakoihin tarvitaan pyöräilyn edistämiseksi. Erityinen huomio on manuaalisen ja koneellisen kunnossapidon yhteensovittamisessa. Suunnitelma esitetään havainnollisesti myös kartalla.

3.7 Viestintä

Talvihoitokokeilun käynnistymisestä tiedotetaan perheitä ja kannustetaan oppilaita kulkemaan pyörällä kouluun. Tiedotteessa voidaan opastaa esimerkiksi talvipyöräilyn pukeutumisesta, valaisimista ja nastarenkaista. Ensimmäisessä työpajassa ideoidaan, miten koulujen kannattaa viestiä pyöräilystä ja kannustaa pyörän käyttöön myös talvella. Viestintää toteutetaan työpajassa sovitun mukaisesti hankkeen aikana.

Koululaisia kannustetaan kulkemaan koulupyörillä myös talviaikaan ja opastamaan oppilaita talvipyöräilyn ominaispiirteistä. Viestinnästä päävastuu on kouluilla itsellään, mutta konsultti kannustaa ja tukee sen toteuttamisessa.

3.8 Kokoukset

Hankkeen aikana järjestetään kolme virallista ohjausryhmän kokousta konsultin kanssa.

1. Hankkeen käynnistäminen, nykytila ja työpajan suunnittelu
2. Kehittämistarpeiden koonti ja 2 työpajan suunnittelu
3. Kokeilun kuulumiset, luonnokset suunnitelmista

Järjestettävät kaksi työpajaa toimivat osaltaan hankkeen seurantana ja niitä ennen tai niiden jälkeen voidaan keskustella juoksevista asioista.

3.9 Raportointi

Konsultti koostaa tuloksista tiiviin esimerkiksi ppt-muotoisen raportin (kts. kohta 3.5 sisältöön liittyen). Kangasalan kaupunki hoitaa Fiksusti kouluun hankkeen vaatiman raportoinnin.

4 Aikataulu

Työ käynnistyy talvisten olosuhteiden koittaessa arviolta joulukuussa 2019. Kokeilu ajoittuu helmi-maaliskuulle. Lopullinen suunnitelma valmistuu huhtikuussa 2020.

TYÖVAIHEET	Marraskuu			Joulukuu				tammikuu					helmikuu				maaliskuu				huhtikuu							
	46	47	48	49	50	51	52	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18			
Projektin hallinta ja laadunvarmistus	[Pinkki pöytä]																											
Nykytila ja kehittämissuunnitelmat	[Siniset pöydät]																											
Talvikunnossapidon kehittäminen	[Siniset pöydät]																											
Talvikunnossapidon kokeilu	[Vihreä pöytä]																											
Suunnitelmat	[Siniset pöydät]																											
Vaikutusten arviointi	[Siniset pöydät]																											
Raportointi	[Siniset pöydät]																											
Maastokäynti	[Siniset pöydät]																											
Työpajat	[Siniset pöydät]																											
Kokoukset	[Vihreät ympyrät]																											

5 Arvio toiminnan vaikuttavuudesta koko hankkeen ja toimenpiteiden osalta

Pilottikouluissa on yhteensä yli 1 000 oppilasta. Pyöräliikenteen kulkutapaosuus nykyisin on noin 10 % (koko vuosi, koulumatkakysely 2018). Koululla tehdään seuranta kulkutapaosuuksista ja niiden muutoksista. Seuranta tehdään alkutalvella ja toinen loppupalvesta. Samalla kouluilla saadaan osallistettua oppilaat ja pohtimaan omaa liikkumistaan koulumatkoilla.

Vaikutusten ja koko hankkeen arviointi tehdään haastatteluin sekä pilottikouluille että kunnossapidosta vastaaville ja urakoitsijoille. Pilottikoulujen osalta koulut koostavat omat kokemukset kootusti. Haastattelut tekee konsultti, ja niiden pohjalta saadaan arvokasta tietoa, mikä merkitys kunnossapidolla on talvipyöräilyyn sekä miten kaupungin kunnossapidon urakoiden laatuvaatimuksia tulee jatkossa kehittää.

Talvikunnossapidon käytäntöjen kehittämisen kautta hanke tavoittaa kaikki Kangasalan koulut ja niiden oppilaat. Nykyisiä pyöräilijöitä on kaikissa Kangasalan kouluissa keskimäärin 23 % (koulumatkakysely 2018), mutta parannettavat olosuhteet tutkitusti houkuttelevat lisää talvipyöräilijöitä.

Koulujen talvipyöräilyn edistämistä ja erityisesti talvikunnossapidon näkökulmasta on tehty hyvin vähän. Hankkeen myötä saatavat kokemukset ja kehittämis ehdotukset ovat avuksi myös muille kunnille, jotka haluavat lisätä talvisin pyöräilyä.

6 Rahoitussuunnitelma lukuvuodelle 2019-2020

Hankkeen kustannukset muodostuvat tilattavasta konsulttityöstä. Kangasalan kaupungin työpanos tehdään osana henkilöstön virkatyötä.

Hankkeen konsulttina toimii Sitowise Oy, jossa projektipäällikkö ja päätekijä on DI Laura Mansikkamäki. Mansikkamäellä on laaja kokemus kestävästä liikkumisesta ja liikenneturvallisuuden edistämisestä. Hän on viime aikoina toiminut erityisesti aktiivisten koulumatkojen edistämisen parissa.

Rahoitussuunnitelma	
Oma rahoitus	3 629 € (sis. alv)
Haettava avustus	8 000 € (sis. alv)
Kokonaiskustannusarvio	11 629 € (sis. alv)